



Observatorium
voor Krediet en
Schuldenlast

MEMORANDUM

Verkiezingen van 26 mei 2019

Contactpersoon :

Caroline Jeanmart, waarnemend directrice
Château de Cartier, Place du Perron, 38
6030 Marchienne-au-Pont
Telefoon : 071/33.12.59
E-mail : direction@observatoire-credit.be

Het Observatorium Krediet en Schuldenlast heeft 6 beleidsvoorstellen geformuleerd om schuldenoverlast te bestrijden en te voorkomen:

1 Schuldenoverlast voorkomen door economische kansarmoede te bestrijden p.3

- Onderzoeken of het haalbaar is om de minimumuitkeringen op te trekken tot de armoededrempel en om vlotter toegang te krijgen tot sociale rechten;
- Erop toezien dat het grote publiek beschikt over relevante en duidelijke informatie over de bestaande diensten en sociale rechten.

2 De kosten voor het invorderen van schulden kaderen en begrenzen en de lijst met goederen die niet voor beslag vatbaar zijn, updaten p.3-4

- De kosten voor het invorderen van schulden en de verschuldigde bedragen voor strafbedingen en verwijlinteressen beperken;
- De tarieven van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken vereenvoudigen en updaten;
- De lijst met goederen die niet voor beslag vatbaar zijn, vervat in artikel 1408, § 1 van het Gerechtelijk Wetboek, updaten door er de huidige communicatiemiddelen in op te nemen.

3 Lessen trekken uit de praktijk van de collectieve schuldenregeling p.5

- Erop toezien dat de schuldenaar volledig geïnformeerd wordt en dat hij de verstrekte informatie goed heeft begrepen;
- De schuldenaar tijdens de procedure van collectieve schuldenregeling zo nodig gepaste sociale begeleiding bieden in de vorm van begeleiding, budgetbeheer of follow-up van de verzoeker tijdens de volledige procedure door een maatschappelijk werker van een erkende dienst voor schuldbemiddeling.

4 Voldoende middelen toekennen aan diensten voor schuldbemiddeling p.5-6

- Voldoende middelen toekennen aan diensten voor schuldbemiddeling zodat ze een aangepaste en doeltreffende budgetbegeleidingsdienst kunnen aanbieden;
- Erop toezien dat de inspanningen, beleidsmaatregelen en acties van de federale, gewestelijke en gemeenschappelijk overheden op het gebied van financiële educatie, preventie van schuldenoverlast en informatie en voorlichting over budgetbeheer en schuldenlast, coherent zijn.

5 Het Observatorium Krediet en Schuldenlast financieren met federale middelen p.6

- De federale financiering van het Observatorium Krediet en Schuldenlast opnieuw invoeren als onafhankelijke instantie belast met multidisciplinaire studies en research naar federale praktijkgebieden zoals krediet en financiële dienstverlening aan particulieren en de schuldenoverlast.

6 De werking van tuchtinstanties voor advocaten en gerechtsdeurwaarders herzien p.7

- Tuchtcommissies voor advocaten en gerechtsdeurwaarders oprichten waarin een of meer externe en onafhankelijke vertegenwoordigers zetelen, zoals dat het geval is bij tuchtinstanties voor andere beroepen.

1

Schuldenuverlast voorkomen door economische kansarmoede te bestrijden

Structureel ontoereikende inkomsten om de levensbehoeften van huishoudens te dekken, is volgens professionele schuldbemiddelaars een van de belangrijkste factoren die tot schulduverlast leiden.¹

Het zijn in eerste instantie **mensen met een uitkering** die financieel kwetsbaar zijn, een situatie die vaak nog door gebeurtenissen in hun leven² wordt verergerd. Maar ook huishoudens met een beroepsinkomen³ blijven niet gespaard.

Andere vaststelling: 24,3% van de personen die toegelaten zijn tot de procedure voor collectieve schuldenregeling, hebben een schuldenlast die enkel bestaat uit schulden die gelinkt zijn aan **lasten van het dagelijkse leven** (energie, gezondheidszorg, belastingen, telefonie enz.), met uitsluiting van elke krediet-schuld.⁴ Uit de data die het Observatorium verzamelt, blijkt objectief dat een almaar groter aandeel van de huishoudens zowel in Vlaanderen als in Wallonië die dagelijkse uitgaven niet kunnen betalen.

Het Observatorium stelt via zijn dienst voor juridisch advies aan particulieren ook vast dat heel wat van deze mensen met financiële problemen **niet op de hoogte zijn van hun rechten** en niet weten welke personen of diensten hen **concreet hulp** kunnen bieden. Omdat ze niet op de hoogte zijn van de aangeboden diensten, weinig of geen advies krijgen of uit het lood geslagen zijn door de complexe formaliteiten die ze moeten vervullen, reageren ze niet of te laat.

AANBEVELING

Het Observatorium benadrukt dat het belangrijk is om

- na te gaan of het haalbaar is om de minimumuitkeringen op te trekken tot de armoededrempel en om sociale rechten vlotter toegankelijk te maken;
- erop toe te zien dat het grote publiek beschikt over relevante en duidelijke informatie over de bestaande diensten en sociale rechten.

2

De kosten voor het invorderen van schulden kaderen en begrenzen en de lijst updaten met goederen die niet voor beslag vatbaar zijn

Als een particulier financiële problemen heeft en hierdoor zijn lasten niet kan betalen, lopen die snel op door **kosten** (aanmaningen, ingebrekestellingen, interesten, schadebedingen enz.), waardoor het oorspronkelijke bedrag van de schulden kan verdubbelen of zelfs verdrievoudigen. Zonder de gegrondheid van de gevorderde kosten in vraag te stellen, is het meestal het **buitensporige en ongerechtvaardigde karakter** van het bedrag ervan dat problematisch is.

Daarom moeten **invorderingskosten beperkt worden** en moet er een bovengrens komen voor verschuldigde bedragen die voortvloeien uit strafrechtelijke bepalingen of uit interesten wegens het laattijdig betalen van een schuldvordering.

¹ - In 42,2% van de schuldbemiddelingsdossiers behandeld door instellingen die door het Waals Gewest erkend zijn, in het jaarlijks Evaluatierapport 'Preventie en aanpak van schulduverlast in Wallonië', Observatorium Krediet en Schuldenlast 2017, p. 71.

- In 54,1% van de schuldbemiddelingsdossiers behandeld door instellingen die door het Vlaams Gewest erkend zijn, in Vlaams Centrum Schuldenlast, 2016, Cijfer- en profielgegevens van de Vlaamse huishoudens in budget- en/of schuldhelpverlening anno 2015. VCS.

- Voor het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn er geen statistieken beschikbaar.

² Ziekte, scheiding, echtscheiding, verlies van werk, overlijden enz.

³ In 2017 had 72,1% van de personen op actieve leeftijd die een beroep deden op een dienst voor schuldbemiddeling in het Waals Gewest, geen werk. Ongeveer 18,3% van de aanvragers werkte (meestal als arbeider); in het jaarlijks Evaluatierapport 'Preventie en aanpak van schulduverlast in Wallonië', Observatorium Krediet en Schuldenlast 2017, p. 53.

⁴ Statistisch verslag 2018 van de Centrale voor kredieten aan particulieren, p. 58 (www.nbb.be).

⁵ - Jaarlijks Evaluatierapport 'Preventie en aanpak van schulduverlast in Wallonië', Observatorium Krediet en Schuldenlast 2017.

- Vlaams Centrum Schuldenlast, 2016, Cijfer- en profielgegevens van de Vlaamse huishoudens in budget- en/of schuldhelpverlening anno 2015. VCS.

Het Observatorium steunt het wetsvoorstel dat op 20 februari 2019⁶ in de Kamer werd ingediend. In de betrekkingen tussen de consument en de onderneming voorziet dit voorstel met name in een kosteloze eerste aanmaning, in het beperken en vastleggen van een bovengrens voor bedragen die wegens laattijdige betaling kunnen worden gevorderd, in het informeren van consumenten met betalingsproblemen over de mogelijkheden van schuldbemiddeling en in het onderwerpen aan het toezicht van de economische inspectie van de kosten die gerechtsdeurwaarders en advocaten in het kader van de minnelijke invordering van schulden aanrekenen.

Het Observatorium wijst ook op het belang om het **aantal akten** te beperken dat een gerechtsdeurwaarder in het kader van **eenzelfde procedure van tenuitvoerlegging** kan stellen. We stellen immers vast dat bepaalde gestelde akten - zoals de betekening van een verkoopdag - soms mateloos worden herhaald, enkel en alleen om druk op de schuldenaar uit te oefenen. Dit heeft tot gevolg dat de geringe bedragen die worden gestort, amper volstaan om de kosten van de gerechtsdeurwaarder te dekken en dat de oorspronkelijke schuld nooit lijkt te verminderen.

Het Observatorium herhaalt bovendien zijn oproep tot herziening van het koninklijk besluit van 30 november 1976 tot vaststelling van het **tarief voor akten van gerechtsdeurwaarders** in burgerlijke en handelszaken waarvoor zij over een monopolie beschikken en waarbij zij als ministerieel ambtenaar optreden. Het is immers geweten dat dit besluit **achterhaald** en nodeloos ingewikkeld is en terminologie, afkortingen en een berekeningsmethode gebruikt die afrekeningen van gerechtsdeurwaarders onbegrijpelijk, onoverzichtelijk en oncontroleerbaar maken.

Bovendien zijn bepaalde kosten die in dit besluit zijn opgenomen, niet langer gerechtvaardigd. Die moeten dan ook worden gereduceerd of geschrapt. Dit geldt bijvoorbeeld voor de **inningsrechten en de rechten voor vereffening van het inningsrecht bij voorschot**, aangezien de boekhoudkundige geschriften waartoe de betalingen door een schuldenaar aan de gerechtsdeurwaarder aanleiding geven, nu volledig geautomatiseerd zijn.

Het Observatorium hamert tot slot op de noodzaak om de **lijst te updaten van goederen die niet voor beslag vatbaar zijn**, vervat in artikel 1408, § 1 van het Gerechtelijk Wetboek. Deze lijst is immers helemaal niet meer up-to-date. Zo vallen de moderne communicatiemiddelen volledig buiten de bescherming van artikel 1407 van het Wetboek, hoewel die zowat onmisbaar zijn geworden om werk te zoeken, om administratieve taken te verrichten, voor sociale inclusie en zelfs op school.

Wat dit punt betreft, steunt het Observatorium het wetsvoorstel dat op 8 juni 2017 in de Kamer werd ingediend.⁷ Dat voorstel wil met name **een radiotoestel, een tv, een telefoon, een computer, een printer en alle benodigde materiaal voor een internetaansluiting** toevoegen aan de lijst van goederen die niet voor beslag vatbaar zijn.

AANBEVELING

Het Observatorium benadrukt dat het belangrijk is om

- de invorderingskosten en de verschuldigde bedragen voor strafbedingen en verwijlinteressen te beperken;
- de tarieven van gerechtsdeurwaarders in burgerlijke en handelszaken te vereenvoudigen en te updaten;
- de lijst met goederen die niet voor beslag vatbaar zijn, vervat in artikel 1408, § 1 van het Gerechtelijk Wetboek, te updaten en er goederen aan toe te voegen die verband houden met moderne communicatiemiddelen.

⁶ Wetsvoorstel van 20 februari 2019 houdende diverse bepalingen met betrekking tot de betaling van de factuur en tot wijziging van de wet van 20 december 2002 betreffende de minnelijke invordering van schulden van de consument, Gedr. St., Kamer, g.z. 2018-2019, nr. 3571/001.

⁷ Wetsvoorstel van 8 juni 2017 tot wijziging van het Gerechtelijk Wetboek met betrekking tot de niet voor beslag vatbare goederen, Gedr. St., Kamer, zitting 2016-2017, nr. 2515/0001.

3

Lessen trekken uit de praktijk van de collectieve schuldenregeling

Magistraten die betrokken zijn bij de procedure voor collectieve schuldenregeling, worden al jaren geconfronteerd met het probleem van personen die **hervallen**. Het gaat hier specifiek om mensen die nadat ze hun procedure voor collectieve schuldenregeling hebben doorlopen (aanzuiveringsregeling afgehandeld zoals gepland), opnieuw tot de procedure worden toegelaten.

Op basis van een studie van het Observatorium⁸ kan het risico om te hervallen op **10%** worden geraamd⁹ omdat de persoon opnieuw in een situatie van schuldenlast verzeild raakt. Deze vaststelling doet de vraag rijzen of de wet zijn beoogde doelstellingen kan realiseren, namelijk de financiële toestand van de schuldenaar te herstellen en hem in staat stellen om van nul te herbeginnen en opnieuw deel uit te maken van de samenleving.

Wanneer we bij de magistraten peilen naar de **redenen** voor dit herval, halen ze opnieuw de toenemende verarming van de huishoudens aan. Dit wijst erop dat heel wat schuldenaars kampen met ontoereikende inkomsten. De opeenvolgende collectieve schuldenregelingen bieden wel degelijk **tijdelijk soelaas**, maar pakken de echte oorzaak van de schuldenoverlast niet aan.¹⁰

Een andere oorzaak voor de vele opeenvolgende mislukkingen is het **gebrek aan informatie over en inzicht in de verplichtingen** die wegen op de schuldenaar die tot de procedure wordt toegelaten.¹¹

Om daaraan te verhelpen, is het bijzonder nuttig om tijdens de procedure te streven naar het tot stand komen van een nauwe **samenwerking** tussen de dienst voor schuldbemiddeling en de gerechtelijke schuldbemiddelaar. Dit om de ondersteuning en follow-up van de schuldenaar te garanderen, wanneer het gaat om hem op de hoogte te brengen van het verloop van de procedure, om tussenbeide te komen om een eventueel conflict te vermijden of om het wederzijds begrip en de dialoog tussen de partijen te vergemakkelijken.

AANBEVELING

Het Observatorium benadrukt dat het belangrijk is om

- erop toe te zien dat de schuldenaar volledig geïnformeerd wordt en dat hij de verstrekte informatie goed begrijpt;
- de schuldenaar tijdens de procedure voor collectieve schuldenregeling zo nodig een gepaste sociale begeleiding te bieden in de vorm van begeleiding, budgetbeheer of follow-up van de verzoeker tijdens de volledige procedure door een maatschappelijk werker van een erkende dienst voor schuldbemiddeling.

4

Voldoende financiële en menselijke middelen aan de diensten voor schuldbemiddeling toekennen

Het Observatorium begroet de aanpassing door minister Alda Gréoli van de toegekende subsidies voor het behandelen van dossiers door de erkende diensten voor schuldbemiddeling¹² in Wallonië.

Het wijst niettemin op de noodzaak om voldoende financiële en menselijke middelen toe te kennen aan instellingen voor schuldbemiddeling, zodat die een **aangepaste en doeltreffende dienst voor budgetbegeleiding** kunnen aanbieden aan personen die hen om advies vragen of voor wie ze als schuldbemiddelaar zijn aangeduid.

⁸ Jeanmart C., Thibaut S., 'Entre succès, sorties et rechutes. Le RCD : quels chiffres, quels ressentis ?', in het verslag van het colloquium 'De collectieve schuldenregeling: de uitdagingen van morgen', Observatorium Krediet en Schuldenlast, 22 november 2018, Brussel, p. 21.

⁹ Op 76% van de personen die de procedure voor collectieve schuldenregeling volledig hebben doorlopen.

¹⁰ Op cit., p. 20.

¹¹ Op cit.

¹² Artikel 150 van het Waals regelgevend Wetboek van Sociale Actie en Gezondheid, B.S., 21/01/19, p. 7425, met ingang van 1 januari 2018.

Het Observatorium vestigt verder de aandacht op de noodzakelijke **coherentie** tussen het beleid en de acties van de federale, gemeenschappelijke en gewestelijke overheden op het gebied van **financiële educatie** en **preventie van schuldenoverlast**, met inbegrip van informatie en voorlichting over schuldenlast en **budgetbeheer**.

AANBEVELING

Het Observatorium benadrukt dat het belangrijk is om

- voldoende financiële en menselijke middelen toe te kennen aan de diensten voor schuldbemiddeling zodat ze een aangepaste en doeltreffende budgetbegeleidingsdienst kunnen aanbieden;
- toe te zien op de coherentie van de inspanningen, beleidsmaatregelen en acties van de federale, gemeenschappelijke en gewestelijke overheden op het gebied van financiële educatie, preventie van schuldenoverlast en informatie en voorlichting over budgetbeheer en schuldenlast.

5

Het Observatorium Krediet en Schuldenlast financieren met federale middelen

Het Observatorium kan al 25 jaar rekenen op financiële steun van de FOD Economie in diverse vormen. De samenwerking met de federale overheid werd op 25 juni 2007 formeel in een overeenkomst vastgelegd. Die overeenkomst vertrouwde het Observatorium de opdracht toe om economische, sociale en juridische gegevens te centraliseren en te analyseren en om studies over krediet, financiële diensten aan particulieren en schuldenoverlast te verspreiden.

In uitvoering van deze overeenkomst gaf het Observatorium meer bepaald elk jaar het **Jaarboek Kredietrecht en Collectieve schuldenregeling** en het **Algemeen verslag over het verbruik en het krediet aan particulieren** uit. Het verrichte ook verschillende **analyses en studies** over materies die tot de federale bevoegdheden behoorden, publiceerde **thematische fiches** en een **statistisch overzicht** en organiseerde verschillende **evenementen** met een federale inslag. Het Observatorium werd ook als deskundige uitgenodigd naar de Raad voor het Verbruik en gaf antwoord op de vragen om advies van verschillende ministeriële kabinetten.

De minister van Economie heeft deze overeenkomst op 1 januari 2019 stopgezet. Deze onverklaarde beslissing brengt de vzw in een benarde positie. Het Observatorium herhaalt deze beslissing uitermate te betreuren, aangezien zijn belangrijkste activiteiten tot de bevoegdheden van de federale overheid behoren: krediet, financiële dienstverlening en collectieve schuldenregeling.

Het onderzoek en de juridische, sociaaleconomische en statistische studies in de eerder aangehaalde gebieden zijn echter van essentieel belang, niet alleen om een beter inzicht te krijgen in de problematiek van de schuldenlast en de manier waarop die evolueert, maar ook om de getroffen maatregelen en het gevoerde beleid te toetsen om schuldenoverlast aan te pakken en om de maatregelen in kaart te brengen.

Het Observatorium vindt de kennis van de staat van de nationale rechtspraak over deze materies ook van essentieel belang. Het Observatorium was de enige onafhankelijke instantie die een nationale inventaris maakte van de rechtspraak over krediet en collectieve schuldenregeling om een beeld te kunnen vormen van de manier waarop de rechtspraak in de verschillende gerechtelijke arrondissementen in de praktijk evolueerde. Deze beslissingen maakten onder het beschermheerschap van het Observatorium overigens het voorwerp uit van een doorgedreven analyse door deskundigen in deze praktijkgebieden. Het schrappen van deze opdracht en het stopzetten van deze samenwerking zal ongetwijfeld nadelig uitpakken voor mensen die beroepsmatig met krediet en collectieve schuldenregeling bezig zijn.

AANBEVELING

De federale financiering van het Observatorium Krediet en Schuldenlast als onafhankelijke instantie belast met multidisciplinaire studies en research naar federale praktijkgebieden zoals krediet en financiële dienstverlening aan particulieren en schuldenoverlast, moet opnieuw worden ingevoerd.

6

De werking van tuchtinstanties voor advocaten en gerechtsdeurwaarders herzien

Het Observatorium heeft de afgelopen jaren vastgesteld dat heel wat mensen **steeds opnieuw moeilijkheden** ondervinden met bepaalde advocaten die als schuldbemiddelaar optreden (geen toegang tot uittreksels van de bemiddelingsrekening, laattijdige uitbetaling van het leefgeld, gebrek aan communicatie enz.) en met bepaalde gerechtsdeurwaarders in het kader van de minnelijke of gerechtelijke invordering (ongerechtvaardigde kosten, pestgedrag, beslag als drukkingsmiddel enz.). Dergelijk gedrag - ook al gaat het om een kleine minderheid - brengt de rest van deze beroepen in diskrediet.

Dit manipulatief gedrag wordt geregeld **aangeklaagd bij de bevoegde disciplinaire instanties**. We stellen echter vast dat deze klachten zonder gevolg blijven of enkel tot te lichte sancties leiden. Het feit dat de disciplinaire instanties niet onafhankelijk zijn, is wellicht niet vreemd aan deze situatie.

Het Observatorium steunt het voorstel van de Nationale Kamer van gerechtsdeurwaarders¹³ om een onafhankelijke 'disciplinaire rechtbank' op te richten voor gerechtsdeurwaarders om meer transparantie te garanderen en om klachten te centraliseren en op eenzelfde manier te behandelen. In deze rechtbank zouden externe en onafhankelijke vertegenwoordigers en een vertegenwoordiger van de professie zeten - naar analogie met disciplinaire instanties van andere beroepen.¹⁴ Dit project kan zo nodig uitgebreid worden naar alle vrije beroepen wanneer hun disciplinaire instanties enkel uit interne vertegenwoordigers zijn samengesteld.

AANBEVELING

Het Observatorium wijst op het belang om een 'disciplinaire rechtbank' op te richten - met name voor gerechtsdeurwaarders en advocaten - die samengesteld zou zijn uit externe en onafhankelijke vertegenwoordigers en een vertegenwoordiger van de professie - naar analogie met disciplinaire instanties van andere beroepen.

¹³ Nationaal congres van gerechtsdeurwaarders van 30 maart 2019.

¹⁴ Zoals de Tuchtcommissie van de accountants en belastingconsulenten die wordt voorgezeten door een magistraat van de ondernemingsrechtbank, of het College van toezicht op de bedrijfsrevisoren, waarvan bepaalde leden worden benoemd door de NBB en de FSMA, of de Sanctiecommissie van de FSMA waarin met name magistraten van hoge gerechtelijke instellingen en universiteitsprofessoren zeten.